

Oponentský posudek na diplomovou práci Alžběty Mackové
"Křestní a pohřební rituál v kontextu liturgie arménské apoštolské církve"

Hned úvodem bych chtěl poznamenat, že se necítím, stejně jako patrně většina z nás, kompetentní k posouzení práce o tak úzce speciálním tématu; chybí mi k tomu odborná příprava i osobní zkušenost. Mohu se tedy vyjadřovat pouze k tomu, čemu jsem prozuměl a nač mohu mít nějaký osobní názor.

U jedné takové otázky bych se rád podrobněji pozastavil. Jde o to, co paní Macková nazývá "kavkazské pohanství". Rád bych upozornil, že zdaleka nejde o nějaký jednotný, uspořádaný a dokonce snad teologicky zpracovaný náboženský systém; s jistým zjednodušením by se dalo říci, že je tolik "kavkazských pohanství", kolik je kavkazských národů nebo aspoň jejich kulturně a civilizačně definovatelných skupin. Dokonce mezi tak blízkými etniky, jako jsou Čerkesové a Abcházové, nebo na druhé straně Svanové a gruzínští horalé Pšavové a Chevsurové jen pracně shledáváme shody, a tam, kde je nalézáme, musíme si klást otázku, jsou-li – a do jaké míry – staré a "původní", tj. patří-li k náboženskému "substrátu" anebo jsou pouze novou, novodobou synkretickou formou křesťanství (popřípadě nějakého jiného náboženství – zoroastrismu, mithraismu či judaismu a možná dokonce i islámu)? K tomuto poslednímu názoru se přiklání gruzínský etnolog a religionista profesor Zurab Kiknadze. Jiní – a z nich třeba jmenovat pařížského profesora Georgese Charachidzé a kanadského Kevina Tuite – soudí že se naopak jedná o – pod vlivem křesťanství modifikovanou – podobu jakéhosi prakavkazského pohanství.

Kolegyně Macková píše (na str. 16) "Spolu se zestátněním křesťanství byly násilně zavedeny mnohé změny. Dosavadní náboženství (různé kulty s prvky římského, zoroastrického (sic!), kavkazského pohanského náboženství, ale i judaismu) měla být vytěsněna, jejich zvyklosti zakázány." To se, jak se zdá, podařilo pokud jde o kultury různých božstev (Anahit aj.), ale zcela se minulo účinkem u takových – podle mého osobního názoru podstaných, ba definitorických "zvyklostí" kavkazského pohanství, jako jsou zvířecí oběti a kult posvátných stromů. Obě tyto zvyklosti jsou rozšířeny na celém Kavkaze bez ohledu na to, jaké náboženství v té či oné oblasti převládá – zvířata obětují a posvátným stromům se klaní bez rozdílu křesťané, muslimové, kavkazští židé, pohané všech odnoží i jazidi (kteří jsou, podle mého přesvědčení, rovněž jednou v forem "kavkazského pohanství"). Uctívání posvátných stromů patří možná mezi nějaké nějaké lidové zvyky, ale zvířecí oběti jsou (nebo ještě před několika málo lety byly) zcela nepochybně součástí oficiálního kultu – v Edžmiac'inu jim byl dokonce vyhrazen velký dvůr v areálu chrámu, na němž byla tabulka s označením *Mataghatun* "Obětiště".

Je však jedna věc, kterou nám jako armenistům přísluší hodnotit, a to je kvalita překladů jednotlivých liturgických textů. Jejich originální znění mi bohužel není ve všech případech stejně dostupné a jejich tak říkajíc liturgickou korektnost nejsem opět kompetentní hodnotit, ale úroveň jejich češtiny a kazatelský styl na mne udělal velice příznivý dojem.

Závěrem bych chtěl zdůraznit, že jsem diplomní práci kolegyně Mackové přečetl s velkým zájmem a poučil jsem se o mnohém, čemu jsem dosud ve své vlastní práci nepřikládal náležitý význam.

Pokládám práci Alžběty Mackové "Křestní a pohřební rituál v kontextu liturgie arménské apoštolské církve" za velmi dobrou.

V Praze dne 7. září 2007

PhDr. Václav Černý